MASARYKOVA UNIVERZITA

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra sociální pedagogiky

Co znamená být dospělý?

Podle mladých dospělých ve věku 20 - 30 let.

Bakalářská práce

Brno 2017

Mgr. Barbara Strobachová

Vedoucí práce

Lukáš Křoustek

Autor práce

Anotace

Bakalářská práce se zabývá tématem přechodu jedince z adolescence do dospělosti a s tím spojeným životním obdobím. Teoretická část vymezuje dospělost a její stádia v pojetí vývojové psychologie. Zaměřuje se na období mladé dospělosti, jak jen definuje odborná literatura a jakými změnami si jedinec v tomto životním období prochází. Dále se věnuje dospělosti, jako identitě a sociální identitě jedince. Konec teoretické části je věnován otázce kdy se jedinec stává dospělým. Empirická část se věnuje výzkumu metodou IPA. Průběhem a interpretací dat získaných z rozhovorů s účastníky. Jejich vnímáním a hodnocením dospělosti skrze získanou osobní životní zkušenost.

Klíčová slova

Dospělost, mladá dospělost, vynořující se dospělost, identita, sociální identita, IPA

Annotation

The thesis deals with person life time during transition from adolescence to adulthood. Theoretical part defines the adulthood and its phases in the point of view of developmental psychology. It targets the period of young adulthood as defined in reference books and it describes what changes the individual experiences. It focuses also on the adulthood, identity and social identity of individual. The theoretical part is concluded with the question of when the individual becomes adult. Empiric part is based on the enquiry with IPA method. It deals with the interviews data development and its interpretation. It concentrates on the participants' perception and evaluation of adulthood through personal life experience.

Key words

Adulthood, young adulthood, emerging adulthood, identity, social identity, IPA

Prohlášení

„Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci bakalářskou vypracoval/ samostatně, s využitím pouze citovaných pramenů, dalších informací a zdrojů v souladu s Disciplinárním řádem pro studenty Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity a se zákonem č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů.

V Brně dne 30. 3. 2017 Lukáš Křoustek

Poděkování

Na tomto místě chci poděkovat lidem, bez kterých by tato práce nevznikla.

Mé zvláštní díky patří mé vedoucí práce paní **Mgr. Barbaře Strobachové** za její čas, který věnovala, za rady a připomínky které poskytla, za to klid s jakých snášela výstřelky mé osobnosti a za to, že byla mou vedoucí.

Dál děkuji:
Petře Křivánkové za její nasazení při gramaticko-slohové korektuře první verze této práce.
Lence Doležalové za časté dotazy jestli píšu, které mě přinutili psát.
Erice Del Favero za rychlou pomoc technickou a přepis rozhovoru
Eleně, Aničce a Daně za poskytnutí rozhovorů

A všem, kteří mě podporovali (v duchu i reálně) a věřili v mé napsání.

Můj zvláštní dík, patří Báře Höklové, která mě přesvědčila o tom, že i ztracený studijní případ, jako jsem já, to může zvládnout. A také zkušební komisi, která při obhajobě neslevila ze svých požadavků, a tím mě donutila k jejímu přepisu.

OBSAH

ÚVOD 6

1. CO ZNAMENÁ BÝT DOSPĚLÝ? 7

2. JAK SE STÁVÁME DOSPĚLÝMI? 9

3. CO OVLIVŇUJE DOSPÍVÁNÍ? 15

4. KDY SE STANEME DOSPĚLÝMI? 18

VÝZKUMNÁ ČÁST 20

5. Metodologie výzkumu 20

Úvod 20

Cíle a výzkumné otázky 20

Výzkumný vzorek 21

Metoda výzkumu 22

Metoda sběru dat 22

Etický aspekt výzkumu 23

Průběh analýzy 24

6. INTERPRETACE DAT 25

Respondent Anna 25

Respondent Elen 27

Respondent Dana 29

7. HODNOCENÍ VÝZKUMU 31

ZDROJE 32

Použitá literatura 32

Elektronické zdroje 33

Úvod

Bakalářská práce se zabývá tématem přechodu jedince z adolescence do dospělosti a s tím spojeným životním obdobím typickým pro mladé jedince mezi 20 až 30 rokem života. V nynější době neexistuje žádný společensky objektivní ukazatel dospělosti, kterého lze pro získání dospělosti dosáhnout. Za to existuje početná skupina mladých lidí mezi 20 až 30 rokem života nacházejících se v jakém si stavu zmatenosti. Jsou mezi nimi tací, kteří se cítí být dospělými, tací kteří se dospělými být necítí, tací kteří se necítí být ani dětmi, ale ani se nepovažují za dospělé, i když se v mnoha případech jedná o si vzájemně velmi podobné jedince. Někdy se mladší jedinci považují za dospělejší než ti starší. Dochází také k oddalování produktivního věku, a jakému si prodlužování bezstarostného dětství. Z dlouhodobého hlediska se jedná o potenciálně nebezpečný jev. Je zřejmé, že mladí lidé něco hledají, snaží se něčeho dosáhnout. Na to ukazuje fakt, že jsou konzumenty zážitků. Právě na tuto věkovou skupinu se zaměřuje většina zážitkových kurzů.

Cílem teoretické části je prozkoumat stávající situaci a položit teoretický základ praktické části. Shrnout psychologické teorie zabývající se dospělostí. Najít odpověď na to co je dospělost, kdy začíná, jak probíhá dospívání a co dospívání ovlivňuje.

V návaznosti na teoretickou část, se část výzkumná zaměří na autentický pohled tří mladých lidí na dospělost. Jejím cílem je pochopit konkrétní postoje k dospívání. Co je klíčového v procesu dospívání, co určuje dosažení dospělosti a hlavně co jedinec považuje za důležité k dosažení dospělosti. Jelikož se jedná o autentickou interpretaci osobních životních zkušenosti, je použitou výzkumnou metodou interpretativní fenomenologická analýza.

1. Co znamená být dospělý?

Dospělým se člověk nestaneme ze dne na den. Sice dosažením osmnáctých narozenin trvale opustí adolescenci a vstoupí tak do období dospělosti, avšak mnozí dvacetiletí a někteří třicetiletí se cítí stále nedospělými. Co je dospělost, na to nám dává jasnou odpověď vývojová psychologie. Dospělost je dle vývojové psychologie životní období mezi adolescencí a stářím, přibližně mezi 20. a 70. rokem života člověka. Konkrétní vymezení dospělosti, není až tak jasné. V odborné psychologické literatuře se u autorů setkáváme s rozdílným přístupem a různorodým pojetí. Pro příklad uvádím rozdíly dvou autorek a to Kateřiny Thorové a Marie Vágnerové.

Česká klinická psycholožka Kateřina Thorová rozděluje dospělost na tři období a to na:

- Mladou dospělost mezi 20. a 35. rok života
- Střední dospělost mezi 35. a 50. rok života
- Pozdní dospělost mezi 50. a 70. rok života

(Thorová 2015)

Profesorka Marie Vágnerová rozděluje dospělost taktéž na tři období, avšak s jinou délkou trvání a to na:

- Mladou dospělost mezi 20. – 40. rok života
- Střední dospělost mezi 40. – 50. rok života
- Starší dospělost mezi 50. – 60. rok života

Věk mezi 60. a 75. rokem z dospělosti vyčleňuje a označuje je za období raného stáří.

(Vágnerová 2007)

Z jednotlivých období se podrobněji budu věnovat dále jen Mladé dospělosti. To z toho důvodu, že pro tuto práci je Mladá dospělost významná a to tím, že jedná o vstupní

období do dospělosti člověka. Vágnerová (2007) se omezuje na popis Mladé dospělosti uvedení zásadních životních mezníků, jakými jsou: navázání partnerského vztahu, dosažení stabilnějšího profesního postavení, uzavření manželství, a zplození dětí a jiné. Thorová (2015) se zaměřuje na dynamiku období Mladé dospělosti. Popisu je ji jako velmi dynamické období, kdy je člověk na vrcholu fyzických, sexuálních i kognitivních schopností. Díky intenzivnímu psychickému dospívání dochází k utváření zralé osobnosti jedince. Obě autorky, tak jako většina autorů vývojové psychologie, pouze popisuje co je dospělostí. Neuvažují o dospívání jako o dynamickém procesu, začínajícím v adolescenci a končící dospělostí jedince.

Kdo se tímto procesem zabývá je americký psycholog J. J. Arnett ve své práci Emerging Adulthood (Vynořující se dospělost). Pátrá po osobních zkušenostech a důvodech mladých lidí, díky kterým se stávají dospělými. Jeho odpověď na otázku co znamená stát se dospělým je: Stát se soběstačným, odpovědným a nezávislým. A to ve smyslu přijímání následků vlastního jednání a rozhodování se na základě svých vlastních nezávislých úsudků

(dle Arnett 2010)

Koncepci Vynořující se dospělosti a její platnosti pro Českou republiku se bude věnovat závěr následující kapitoly. Nejdřív se však je třeba odpovědět na otázku, jak se stáváme dospělými. A jak dospělost souvisí s tvorbou osobnosti a identitou.

2. Jak se stáváme dospělými?

Vraťme se o krok zpět a vzpomeňme na minulou kapitolu. J. J. Arnett ve své koncepci mluví o stávání se dospělým. Kateřina Thorová dospívání označuje za utváření zralé osobnosti člověka. Platí-li, že součástí utváření osobnosti je stávání se dospělým a osobnost je významově zaměnitelná s identitou, pak dospělost je určitým druhem identity člověka.

Identita či osobnost člověka je souborem názorů vztažených k vlastnímu „já“. Je to soubor hodnot, postojů a životních názorů, kterými se člověk definuje. Odpovídá si tak na otázky: Kdo jsem? Jaký jsem? Kam patřím? Co je pro mě důležité? Kdo je pro mě důležitý? Kam směřuji? Co chci? Co nechci? A mnoho dalších… Vztáhne-li se k dospělosti, zahrnuje otázky: Kdo jsem jako dospělý? Kam patřím jako dospělý? Jaký jsem jako dospělý? Co je pro mě důležité jako pro dospělého? Kam směřuji jako dospělý? Co chci jako dospělý? Cítím se dospělým? Nakolik je dospívání důležitý proces, dokazuje množství různých zážitkových programů pro věkovou skupinu 18 – 25 let. Tato skupina je přímo spotřebitelem, jakýchkoliv zážitků. Otázkou proč vlastně takové zážitky potřebují, jaká z nich získaná zkušenost je vede k dospělosti?

Aby se tato otázka dala zodpovědět, je třeba se nejdříve seznámit s koncepcemi formování identity a kriticky posoudit jejich přínos vzhledem k tématu. Uvedu teorie zabývající se koncepcí formování identity a zaměřím se na ty jejich části spojené s dospíváním.

Jako první se zaměříme na vývojovou teorii Erik H. Eriksona. Jakožto jednou z nejstarších a základních vývojových teorii mapující celý lidský život. Teorie byla poprvé představena v roce 1950 v knize *Dětství a společnost*. Samotná teorie je charakteristická vývojem identity v osmi chronologických obdobích určených psychosociálním konfliktem dvou proti sobě působících aspektů. S oběma aspekty se člověk potřebuje seznámit a získat s nimi svou osobní zkušenost, díky které dojde k rozvoji jeho identity. Pokud se jedinci v období nepodaří dostatečně prozkoumat a poznat oba aspekty, jeden aspekt výrazně převažuje, jeho vývoj identity stagnuje nebo se naruší. (Blatný 2004, Fleming 2004, Thorová 2015)

Z osmi vývojových období Eriksonovi teorie identity se nyní podrobněji zaměřím pouze na období odpovídající adolescenci. Důvodem je, že dospívání začíná právě v období adolescence, které je nejprudším vývojovým obdobím identity, ukončené přechodem do dospělosti. Konkrétní vývojová období, dle Eriksonovi teorie tedy je: období identity proti zmatení rolí.

Období identity proti zmatení rolí se spojeno převážně s obdobím adolescence člověka. Dnešní v době je však posunuté, nejčastěji je ukončeno do 25 roku života, přesto u některých jedinců přetrvává až do 30 roku života. Člověk si v tomto období zkouší různé identity, experimentuje s nimi, velmi rychle je střídá. Je to bouřlivé období, kdy člověk hledá svou jedinečnou identitu a vytváří si vlastní žebříček hodnot a názorů. V tomto období je člověk velmi tvárný a lehce ovlivnitelný. Ideálním stavem je, když si jedinec svou identitu najde sám. Samozřejmě hrozí, že bude ovlivněn negativními vlivy (jako jsou drogy, nebo „špatná parta“) nebo se nadměrně identifikuje s určitou skupinou a přebere její identitu. Tomu chceme zabránit a člověka obdobím hledání identity provést. Ale pozor, pokud člověku není dovoleno svobodně svou identitu hledat a je nucen přijímat určitý názor, nedojde u něj k jejímu vytvoření. To se v pozdějším období následně projeví krizí identity. Reálné nezvládnutí této části života dokládá velké množství stále se hledajících pětadvacátníku až třicátníků, kteří si nejsou jistí, kým jsou a kam ve svém životě směřují.

(Blatný 2004, Fleming 2004, Thorová 2015)

Konkrétní způsob tvorby identity samotný Erikson ve své teorii nerozpracoval. S teorií formování identity v období adolescence přišel vývojový psycholog James Marcia, který navázal a rozšířil Eriksonovu teorii. Tuto teorii uvedu, jelikož poskytuje hlubší vhled do tématu dospívání a pomůže k pochopení celého procesu. James Marcia pomocí popisu dvou procesů a to procesu hledání identity a způsobem přijetí prozkoumaných identit popisuje 5 stavů identity člověka v adolescenci.

Začnu tzv. stavem odložené identity. Jedná se totiž o jediný stav, v kterém jedinec aktivně prozkoumává alternativy své identity. Toto zkoumaní je spojeno s prozatímním vágním přijetím identit a závazků u nich plynoucích. V tomto stavu jsou všichni mladí lidé, kteří usilují poznání, kým jsou, kam směřují a kde je jich místo. Tito lidé jsou ve svém hledání aktivní (v některých případech jejich chování může být pro okolí až vyčerpávající) a jasně směřují k dosažení své identity a přijmutí závazkům z ní plynoucích. Výsledným stavem hledání identity v adolescenci s nejvyšší kvalitou je stav dosažené identity. Člověk ukončil svá prozkoumávání identit a zároveň si vybral takovou identitu, jejíž závazky přijal. Takového člověka teorie charakterizuje jako spolehlivého ve svém jednání, jasně orientovaného a otevřené k relevantním informacím k jeho identitě. O tento stav u člověka usilujeme, jeho dosažením se může posunout dále. Vztáhnu-li to k dříve předložené myšlence, že dospělost je druhem identity, pak takový člověk dosáhl dospělosti. Jsou zde ale i další

stavy identity, které se z pohledu vývojové psychologie je možné interpretovat jako dospělost. Jelikož jedinec naplnil deskriptivní faktory dospělosti, zároveň ale nedosáhl své identity. Jedním z těchto stavů je stav s předčasně uzavřenou identitou. V tomto stavu, člověk přijal závazky plynoucí z identity však bez toho, aby ji prozkoumal. Jedince v tomto stavu najdeme jak mezi dvacátníky, tak třicátníky a i mezi staršími. Jsou charakterističtí povrchní osobností, kognitivní rigidností a souhlasem s hodnotami autorit. V životě jsou to lidé, kteří nepochybují o své dospělosti a jsou si jí bezpodmínečně jistí. Oprávněnost svého názoru dokládají odvoláním se na obecné pravdy. (Jsem dost starý, tedy jsem dospělý. Mám auto tedy, jsem dospělý.) Dalším stavem je stav rozptýlené identity. Ta je charakterizovaná minimem opravdového zkoumání alternativ své identity a nepřijetím závazků. Tento stav je v lepším případě u mladých bezstarostných lidí, kteří nemají potřebu se jakkoliv zabývat dospíváním, nebo u lidí, kteří ke svému dospívání nezaujali žádné stanovisko a nyní jsou ve stavu, kdy cítí, že by dospělými opravdu už být měli. To jsou lidé pociťující prázdnotu a deprimovanost.

Tím jak James Marcia ve své teorii popisuje proces získávání identity, nastavuje její konečnost. Získal jsem ji, tedy ji na vždy mám a je nezpochybnitelná. Jinak řečeno stal jsem dospělým, tedy jsem tím stejným dospělým už navždy. Do určité míry je to platí, jistě nemůžeme se totiž stát znovu dětmi. Ale ne, život není statický, je dynamickým procesem. Sám James Marcia jsi tuto situaci uvědomil a své vývojové stavy identity rozšířil i na dospělost a stáří. Jelikož během těchto období prožijeme několik krizí identity. Ty předpokládané jsou spojené s přechodem mezi dalšími vývojovými obdobími. Ty neočekávané jsou vždy, když se musíme vyrovnat s nějakou významnou ať pozitivní či negativní životní situací. Každá prožitá životní situace nám něco přináší něco nového, čím více životních situací prožijeme, tím více se naše identita stává unikátní. Důvody krizí jsou různé, může jimi být rozvod, zamilování se, ztráta práce, povýšení, duchovní krize, smrt blízkého člověka. Při krizi je naše vytvořená identita postavena vůči novým požadavkům a musí být přeformulována. K tomu dochází dvěma způsoby. První způsobem je střídání stavů odložené identity a stavu dosažené identity. Znovu se aktivně pouštíme do hledání své identity a poté ji přijímáme. Délka doby hledání a přijmutí je individuální od několika měsíců až po několik let. Druhým způsobem je regresivní proces sestoupení do předešlého nižšího stavu identity, kterým jsou rozbořeny stávající struktury identity a je tak dána možnost k novému zkoumání alternativ. Očekává se, že jedinec velmi záhy po zboření struktur přejde do stavu odložené identity a poté do stavu dosažené identity. Tyto změny dospělosti, jsou velmi lehce doložitelné skrze konkrétní životní situace. Je známo, že někteří dospělí lidé se po

rozpadu dlouhodobého partnerského vztahu po krátkou dobu chovají, jako své mladší nevázanější já, zkrátka jako puberťáci. Nové hledání, kým jsem jako dospělý, najdeme u vyrovnání se do té doby pro jedince s neočekávatelnou událostí. Jakou je neplánované narození dítěte a s tím otázka nečekané odpovědnosti v podobě potomka a rodiny, nebo smrt blízkého podobně starého dobrého přítele a s tím spojené úvahy a vlastní smrtelnosti a smyslu života.

(Marcia 2010)

Eriksonova vývojová teorie v rozpracování procesů získávání identity Jamesem Marciou ukazuje, jak by mohl fungovat proces stát se dospělým a to v případě uvažuji-li o dospělosti, jako formě identity, kterou člověk přijímá. Otázkou je, nakolik je tato teorie platná i dnes. Od jejího zveřejnění uplynulo již přes 60 let. Její vznik leží v době počátků psychologie, v době, která přála velkým komplexním teoriím nepodloženými výzkumnými daty. Na zodpovězení této otázky se vrátím k dříve citované teorii J. J. Arnetta a jeho konceptu Vynořující se dospělosti.

Vynořující se dospělost (Emerging Adulthood) je jako taková relativně nová teorie vývojového psychologa J. J. Arnetta, představená poprvé v roce 2000. Vzniká na základě Arnettových výzkumů s mladými Američany (ve věku mezi 18 – 25 rokem života). Oproti Eriksonově teorii je tedy postavena na relevantních ověřitelných výzkumných datech. Vynořující se dospělost je novou Arnettovou koncepcí přechodu do dospělosti. Vytváří novou přechodnou vývojovou fázi pro jedince nacházející se mezi adolescencí a dospělostí. Toto období je vymezeno okamžikem, kdy si mladý člověk uvědomí svůj počátek přechodu do dospělosti a končí okamžikem, kdy se mladý člověk sám začne považovat za dospělého. Z hlediska věku toto období začíná 18. rokem života a trvá do druhé poloviny třetí dekády. Koncově není věkem přesně vymezeno, jelikož dosažení dospělosti je individuální a věkem jedince se může výrazně lišit. Pro období vynořující dospělosti je charakteristických pět základních rysů. Prvním rysem je Identity explorations (Věk hledání identity) jedná se chování mladých lidí, kterým se zamýšlejí a prozkoumávají možnosti života v nejrůznějších oblastech, zejména pak ve vztazích, vzdělání, budoucí profesi, ve volbě ideálního partnera. Celé období Vynořující se dospělosti je zkoušením různých životních situací a hledáním vlastních odpovědí. Odpověďmi mladí lidé zjišťují, kým jsou a co chtějí. Druhým rysem je Instability (Věk nestability). Vynořující dospělost je intenzivním, nestabilní obdobím zkoušení a častých změn. Většina mladých lidí má nějaký plán ohledně svého budoucího

života, ten se však často mění. Každá změna je prospěšná, jelikož mladý člověk se skrze ni něco učí o sobě a ujasňuje si, jakou chce budoucnost. Jedná se o časté změny v bydlení, zkoušení různých prací, navazování nových vztahů, střídání škol. Třetím rysem je Self-focused (Věk Orientace na vlastní osobu). Vynořující dospělost je to obdobím zaměření se na sebe. Mladý člověk se stává nezávislým, sám si rozhoduje o svém životě. Už není pod pohledem učitelé nebo rodičů, kteří by rozhodovali za ně. Jen on sám se musí rozhodnout, co chce, jelikož nikdo jiný, mu to říct nemůže. Děláním vlastních rozhodnutí se učí být sám za sebe odpovědný a to dříve než vstoupí do partnerských vztahů a zahájí svou profesi. Čtvrtým rysem je Feeling in-between (Věk pocitů na půli cesty). Jedná se o stav mladých lidí, kteří již nejsou adolescenty, ale ani se necítí dospělými. Stále jsou totiž omezování tím, co je omezovalo i jako adolescenty (soužití s rodinou) a zároveň už dosahují dospělosti (přijímání osobní odpovědnosti). Tento stav mezi, je vede k pocitu neúplné dospělosti. Jak postupně stále více dosahují toho, co považují za důležité pro svou dospělost a osvobozují se od omezení dřívější adolescence, se tento pocit vytrácí. Pátý rys je Possibilities (Věk možností) Vynořující dospělost je obdobím otevřených možností souvisejících s prozkoumáváním identity. Budoucnost se mladému člověku jeví otevřená s možností vytvořit si život podle svých vlastních představ.

(Arnett 2004, Bejček 2006, Thorová 2015)

Srovnám-li teorii Eriksona a Marcii s teorií Arnettovou. Množství společných paralel zaměření se na sebe, zkoumání životních možností, odpovídání si na životní otázky. To vše jasně ukazuje, na společnou základní myšlenku. Dospívání je hledáním vlastní identity a dospělost je druhem identity. Jako základ je Erikova a Marciova teorie stále platná. Teorie Vynořující se dospělosti ji rozpracovává, ukotvuje v dnešku a díky podložení výzkumnými daty konkretizuje a upřesňuje. Avšak teorie Vynořující se dospělosti byla vytvořena na konkrétních mladých lidech určitého státu. Je tedy otázkou, jestli je jako taková univerzálně platná a aplikovatelná i na jiné společnosti.

Odpověď je, není. J. J Arnett svou teorii Vynořující se dospělosti nedefinuje jako univerzálně platnou pro všechny typy společností. Její platnost je možná pouze ve společnostech industriálních a postindustriálních západu a v některých asijských státech, jako je Japonsko a Jižní Korea, které mají relativně vysoký průměrný věk při uzavírání prvních manželství a při početí prvních dětí, a to ve třetí dekádě života blížící se věku třicítky.(Arnett 2004)

Při stanovených podmínkách platnosti a znalosti demografických dat, mohu stanovit platnost pro českou společnost. Díky 28 letům vývoje státu a společnosti po pádu komunistického režimu a silné globalizaci Evropy patří společnost České republiky k postindustriálním zemím západu. Demografické statistiky Českého statistického úřadu o české společnosti ukazují, že v roce 2014 byl průměrný věk svobodné nevěsty vstupující do prvního manželství 29 let, u mužů byl o dva roky vyšší o to necelých 32 let. Ohledně rodičovství je situace obdobná. Průměrný věk žen při porodu prvního dítě, byl v roce 2014 28 let. Celkovým trendem sledovaných proměnných je jejich stabilní zvyšování. Poprvé průměrný věk všech sledovaných proměnných dosáhl hodnoty vyšší než 26 let v roce 2004. U mužů průměrný věk prvního sňatku přesáhl hranici 26 let, již v roce 1998. (Demografická příručka – 2014, 2015) Teorie Vynořující se dospělosti je tedy platná pro dnešní českou společnost. S velkou dávkou jistoty lze odhadnout, že počátek její platnosti byl mezi roky 2006 – 2008, tedy na českou společnost je aplikovatelná přibližně 9 let.

Téma, jak se stáváme dospělými, je touto kapitolou zodpovězené prozatím jen z poloviny. Představené teorie psychologů Erksona, Marcii a Arnetta jasně ilustrují vnitřní pochody mladého člověka směřujícího do dospělosti. Ale jako vývojová teorii jsou zaměřeny pouze na jedince a vynechávají, jakékoliv jiné aspekty. Utváření identity není pouze vnitřní procesem jedince.

Identita jedince se utváří na základě informací, které člověk získá sebereflexí, introspekcí, ale i hodnocením chování a názorů druhých lidí. Formování identity člověka ovlivňují kulturní vlivy, dané společenské normy, hodnoty společnosti, životní prostředí, a významně také vlastní zkušenost. (Thorová 2007)

Další kapitolu tedy věnuji otázce, co ovlivňuje dospívání?

3. Co ovlivňuje dospívání?

V předešlé kapitole jsem se věnoval dospívání jako jevu získávání identity dospělosti. V té kapitole se zaměřím na vlivy, které jedince při získávání identity ovlivňují. Chci tak dát protiváhu vývojovým teoriím zaměřujícím se pouze na psychiku a ukázat na širší souvislosti formování identity. To, že se člověk vyvíjí ve spojitosti se svým prostředím a v rámci času. Pro demonstraci vlivu prostředí a vztahů uvádím Teorii ekologických systému Uri Branfenbrennera.

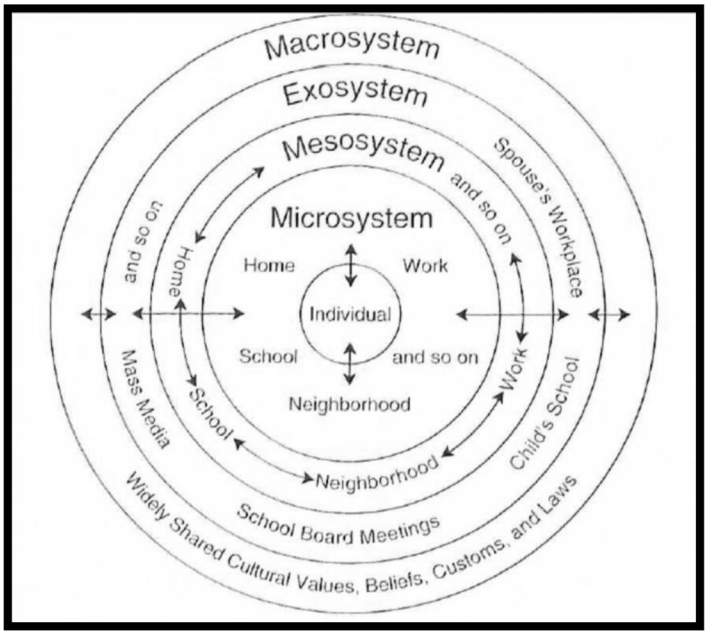

Pozn.: šipky označují vzájemné vztahy **(Lemme, 2002)**

Teorie ekologických systémů pohlíží na individualitu, jako na vysoce komplexní systém, v kterém je individualita součástí vzájemně provázaných vztahů s prostředím. To zahrnuje biologické, kognitivní, emoční i sociální faktory. Východisko teorie je však fenomenologické, tedy zaměřené na individualitu jedince. To znamená, že pouze ty vztahy, které jedinec vnímá na něj, mají vliv. Jinými slovy jedince formují jen jeho osobní prožitky s prostředím a osobní zkušenost. Podle této teorie prostředí tvoří řadu navzájem vnořených množin s individualitou uprostřed. Nejvnitřnější vrstvu kolem jedince tvoří mikrosystémy. Jsou to ta nebližší prostředí v životě jedince (škola, rodina, práce), tedy vše do čeho se aktivně přímo zapojujeme. V tomto systému vznikají základní duální vztahy já a přítel, já a rodič a další. Pokud postoupíme dál od středu, dostaneme se do takzvaných mezosystémů. Ty jsou tvořeny vztahy a podmínkami v předešlých mikrosystémech navzájem k sobě a k jedinci. Pro jasnou představu příklad. Stres (podmínka - mezosystém) v práci (mikrosystém) ovlivňuje rodinu (druhý mikrosystém). Naopak harmonická atmosféra (mezosystém) v rodině (mikrosystém) podporuje lepší pracovní výkon (mikrosystém). Příkladu je vidět provázanost našich životů, kdy vše souvisí se vším. Ještě dále od středu se nachází ekosystém. To jsou vlastně všechny prostředí, které existují mimo vliv jedince. Oni sice jeho ovlivňují, ale on je ne. Takovým příkladem je například pro studenta změna státnicových otázek katedrou.

Nevzdálenějším prostředím je makrosystém. Ten je tvořen obecně platnými normami a přesvědčeními, které jsou zahrnuty v kultuře a ve společnosti. Je zajímavé, že pokud probíhá rychlý společenský a technologický vývoj, může se stát, že hodnoty a přesvědčení v makrosystému přestanou odpovídat reálné životní situaci. Tedy se ocitneme v situaci, kdy nemáme pro svůj život oporu. Jedinec si klade otázku: „Co teď? To je vše, je ještě něco?“ Branfenbrenner ve své teorii společenské změny v čase více nerozvádí, pouze konstatuje, že když pokud k nim dojde, zásadně ovlivní ostatní všechna prostředí a vztahy.

(Lemme 2002, Bronfenbrenner 1994)

Nakolik je život jedince ovlivněn společenskými změnami v čase se zabývá Teorie celoživotní dráhy G. H. Eldera. Náš život probíhá v konkrétních historických událostech. V určitém historickém úseku se narodíme, v jiném prožíváme svůj život. Spojíme-li věk člověka s historickým obdobím platným pro místo a čas kde žil, umožní nám to umístit jeho život do souvislostí, které ho formovali. Tuto teorii uvádím z jednoho konkrétního důvodu, chci ukázat na to, jak společnost ovlivňuje naši identitu. Dovolte mi příklad.

Představme si mé rodiče, kterým je nyní přes 60 let. Narodili se v první poválečné dekádě a svoje dospívání prodělali v 70. letech spojených s okupací vojsky Varšavské smlouvy a normalizací. Společenský totalitní režim jasně určoval, co kdo může a kam patří. Dospět znamenalo dokončit střední školu, pro muže projít základní vojenskou službou, kde se z kluků stali muži, nastoupit do zaměstnání, uzavřít sňatek a co nejdříve založit rodinu. Vše život je společensky jasný a daný. Opustíme je a přestavme si generaci mého sourozence. Nyní třicátníka v Kristových letech, narozeného na začátku osmdesátých let a dospívajícího na počátku dalšího tisíciletí spojeného s rozvojem počítačů, internetu a demokracií. Povinná vojenská služba byla zrušena. Dokončení střední školy přestává být považováno za vrchol vzdělání, otevírají se nová vysokoškolská studia. Založení rodiny se oddaluje. Tradiční společenské ukazatele dospělosti ztratili na významu. Společenský dospět znamená buď nastoupit do stabilního zaměstnání, nebo dokončit vysokoškolské studium. Život je uvolněnější, méně kontrolovaný společností. Nyní se zaměřme na ně, kterému je necelých 30 let, narozeného na konci 80 let a dospívajícího na konci první dekády 21. tisíciletí charakteristické zrychlující se globalizací, rozšiřování Evropské unie a rychlím rozvojem technologií. Vysoko školské studium se stalo běžným, je běžné studovat dva i více oborů. Stabilní příjem je díky široké nabídce brigád možné mít od střední školy. Nízko nákladové lety a volný pohyb osob, umožnili jednoduché cestování. Společenské změny a celkové

uvolnění a individualizace života vedla ke ztrátě významu ukazatelů dospělosti. Společnost vzdala a sociální kontrolu. Chybí životní opora. Dospívající si kladou otázku „Co teď? To je vše, je ještě něco?“

4. Kdy se staneme dospělými?

Farková (2009) se zamýšlí, nad tím, jak v dnešní době kdy normy a pravidla ztrácejí svou platnost rozlišit, kdy se člověk stane dospělým. Uvádí, že i přes ztrátu pravidel a norem pro dospělého obvykle platí následující charakteristika. Koná nějakou produktivní práci, jejíž smysl chápe. Ukončil experimentování v profesní oblasti a ve své profesně-studijní přípravě si zvolil určitý obor a ten sleduje. Tím položil základy své profesní kariéry. Přechod do zaměstnání zvládl a vyrovnal se s úskalími profesního startu. Díky své produktivní práci je finančně soběstačný. Existenčně je nezávislý na své rodině a bydlí sám. Pokud sdílí domácnost s rodiči má svůj ohraničený prostor, který je pouze jeho. S rodinou nastavil nová pravidla a hranice, díky tomu ve vztazích s rodinou výrazně ubylo ostrých konfliktů. Potřeba vzájemného kontaktu s rodinou je řízená jedincem ve vztahu k jeho potřebám a času. Udržuje vztah s jedním nebo více blízkými přáteli. Dospěl k potřebě intimního sdílení života s partnerem a partnerství se pro něj stává nejdůležitější variantou mezilidských vztahů. Je s to poskytovat a přijímat lásku a něhu. Svůj volný čas je schopen trávit sám. Omezuje množství předem nenaplánovaného volného času. Svůj čas si plánuje a zvažuje čemu je jej ochotný věnovat. Má vytvořený žebříček hodnot a vlastních morálních principů. Je si jistý ohledně svých cílů. Má realistické plány odpovídající jeho zájmům a sklonům.

(Farková 2009, doplněno Vágnerová 2007)

Tato dlouhá charakteristika se v sedmi bodech z desíti shoduje s vývojovými úkoly vztahujícími se k období časné dospělosti, definovanými již mezi roky 1948 a 1953 americkým fyzikem a pedagoga s profesním zájmem o vývoj člověka, R. Havinghurstem. S více, jak padesátiletým odstupem se rozcházejí pouze ve třech bodech a to akceptovat svůj fyzický vzhled, založit rodinu a vychovávat děti. Je s podivem, že tyto požadavky, kdysi kladené společností na jedince se stále zachovali a opakují se, jako jaký si společenský ideál dospělosti. Dnes však již za jejich splnění nikdo nesklidí uznání a ani tak výtky společnosti, za jejich ignorování.

(Blatný 2010, Koščo, 1987, Thorová 2015).

Kdy a jak, se dnes který mladý člověk stane dospělým, je věcí zcela individuální. Člověk se sám musí začít cítit dospělým. Někdo se považuje za zcela dospělého v jednadvaceti, naopak jiní se ve dvaceti osmi stále můžou cítit nedospělými. J. J. Arnett uvádí, že asi 10% lidí se i po třicítce stále nepovažuje za dospělé. Motivací proč se mladí lidé chtějí stát dospělými, je

několik. Dospělost je spojena s určitým očekáváním respektu od okolí a získáním povolení dělat věci, které jsou jinak pro děti a mladistvé zakázané. Na druhou stranu dospělost je spojena s povinnosti a zatěžkána povinnostmi, a tak se mladým lidem jeví jako nepříjemný, zatěžující konec zábavy a spontánnosti. Proto se tolik mladých lidí raději nachází někde mezi adolescencí a dospělostí.

Dospělými se tedy staneme, až se dospělými začneme cítit. Díky čemu se, tak ale začneme cítit? Důvody jsou různé a pro každého trochu jiné. Přesto se dají hledat určité společné obecné rysy. Z výzkumů J. J. Arnetta vyplývá, že zásadní životní událostí při cestě za dospělostí je odstěhování se od rodičů, spojené se získáním samostatnosti, osobní odpovědností za svůj život, své finance a svá rozhodnutí. Toto považují mladí lidé za nejdůležitější životní zkušenost na cestě za dospělostí.

(dle Arnett 2010)

.

Výzkumná část

5. Metodologie výzkumu

Úvod

Výzkumná část mé bakalářské práce má stanovený jasný záměr, získat autentickou výpověď tří respondentů o jejich osobních prožitcích a životních zkušenostech z cesty za dospělostí. Tuto zkušenost vztahovat a interpretovat k tématu dospívá a dospělosti, tak abych pochopil, jaké byly zásadní životní události a zkušenosti k dosažení pocitu dospělosti. Pokud budeme schopní porozumět a pojmenovat co lidé potřebují k dosažení dospělosti. Jsme schopni připravit, takový prosto, v kterém lidé jsou sami schopni si získat přesně takové zkušenosti, které oni samy potřebují a tím jim usnadnit nebo přiblížit přijmutí dospělosti. A to obzvlášť těm jedincům, kteří s jejím přijmutím mají problém a dlouhodobě zůstávaní v prostoru mezi adolescencí a dospělostí.

Cíle a výzkumné otázky

Cílem výzkumu je analyzovat a interpretovat životní zkušenost jedince vedoucí k osvojení si identity dospělého. Zjistit, jaké životní události jedince vedou či vedli k dosažení dospělosti, jaké zkušenosti mu poskytli a proč právě tyto zkušenosti byli důležité.

Stanovený cíl vede k hlavní výzkumné otázce:

Díky čemu se cítí dospělý?

Hlavní výzkumná otázka a cíl výzkumu vede k vedlejším výzkumným otázkám:

Co pro jedince znamená dospělost?

Jaké události byly zásadní na cestě k dospělosti?

Jaké zkušenosti byly na cestě k dospělosti zásadní?

Z hlavní a vedlejší výzkumné otázky vycházejí konkrétní otázky rozhovorů:

Když ses dozvěděl o tématu rozhovoru, co tě napadlo?

O čem je dospělost?

Co pro tebe znamená být dospělým?

Jak je pro tebe důležité, být dospělý?

Kdy začíná dospělost?

Je něco co potřebuješ změnit, aby ses cítil víc dospělý?

Je něco, díky čemu se cítíš víc dospělý?

Během prvního rozhovoru vznikly dvě nové otázky. Ty se ukázaly se jako přínosné a byly zařazeny do všech dalších rozhovorů.

Čemu věnuješ svůj čas?

Jaké bylo začít pracovat?

Výzkumný vzorek

Za výzkumný vzorek byly záměrně z několika důvodů vybrány tři studentky oboru Sociální pedagogika a volný čas. Jednak všechny tyto tři ženy splňovaly relevantní znaky pro dosažení dospělosti. Jejich věk byl mezi dvaceti pěti až třiceti lety, všechny měli ukončené bakalářské studium a to ve stejném akademickém roce. Dalšímu studiu se nevěnovali vůbec, nebo pouze kombinovanou formou. Jejich zájem se od studií přesunul k profesní kariéře. Dalším důvodem tohoto záměrného výběru bylo zvýšení validity výzkumu. Ta se zvyšuje díky tomu, že všechny tři studentky poslední tři roky studovaly stejný obor s jasně definovaným profilem osobnosti, který je mi osobně znám. Prošly stejným osobnostním rozvojem, při kterém byly vedeny k reflexi.

Takto vybraný vzorek splňuje základní podmínku výběru pro výzkum metodou IPA. Pro tuto metodu je doporučen výběr sice homogenní, ale neuniformní skupiny o velikosti tří až šesti respondentů. Jelikož tento výběr umožňuje podrobnou analýzu jednotlivých případů a jejich vzájemné srovnání (Smith, Flowers a Larkin, 2009). Toho bylo dosaženo.

Absence mužů ve vzorku nebyla záměrná. Obor Sociální pedagogika není silně mužsky zastoupen. Na výzvy k poskytnutí rozhovoru reagoval pouze jeden ze dvou vhodných mužů, ten bohužel byl nedostupný pro poskytnutí rozhovoru.

Metoda výzkumu

Pro výzkum byla zvolena metoda kvalitativního výzkumu umožňující „hluboké poznání a jemnou analýzu“. (Gavora 2010, s. 142) Zvolenou metodou analýzy dat je metoda interpretativní fenomenologické analýzy (IPA). Tato metoda zjišťuje a popisuje zkušenost z hlediska subjektivní interpretace respondentů. (Šuráňová in Gulová, Šíp (eds) 2013) Do výzkumů metodou IPA je možné vstupovat bez jasně formulované hypotézy. Cílem je „široce definovaný problém nebo otázka, která se v průběhu výzkumu, jak výzkumník proniká do problému, zostřuje“. (Šuráňová in Gulová, Šíp (eds) 2013, s. 107)

Metoda sběru dat

Pro výzkum metodou IPA je třeba volit takový sběr dat, který respondentům umožní sdílet své zkušenosti, volně se vyjádřit a reflektovat své myšlenky. (Smith, Flowers a Larkin 2009) Pro sběr jsem použil polostrukturovaný rozhovor, který je jednou z doporučených metod pro metodu IPA. Polostukrurovaný rozhovor má také tu výhodu, že umožňuje výzkumníkovi navázat s respondentem vztah při sběru dat a na jeho základě upravovat znění otázek.(Smith, Flowers a Larkin 2009)

Způsob jakým byly pokládány otázky rozhovoru, byl podstatným pro udržení plynulosti rozhovoru. Otázky neodpovídající duchu hovoru respondenty vykolejovali. Bylo třeba pokládat otázky tak, aby respondenty nesvazovali v jejich odpovědích. Byla-li otázka položena v nevhodnou chvíli, respondent na ni nebyl pochopen odpovědět a jeho reakce byla zmatená. Ne všechny otázky zazněly ve všech rozhovorech, pokud se tak stalo, respondentům se na otázky podařilo odpovědět ještě dříve, než byly položeny. Smith, Flowers a Larkin (2009) označují udržení plynulosti rozhovoru za jednu z nejtěžších dovednost při vedení rozhovorů.

Rozhovory byly vedeny se souhlasem respondentů v různých kavárnách. Kavárny byly správnou kombinací veřejného a soukromého prostoru, kde se respondenti cítili příjemně a bezpečně. Rozhovor s každým respondentem proběhl zvlášť. Všechny rozhovory proběhly

podle podobného schématu. Před samotným rozhovorem jsme neformálně konverzovali a vzájemně se na sebe naladili. Jako výzkumník jsem získal informace, o momentální náladě respondenta, která mohla ovlivňovat jeho odpovědi. Respondent se před samotným rozhovorem uvolnil. Rozhovory proběhly v příjemné, uvolněné atmosféře.

Před začátkem rozhovoru bylo respondentům vysvětleno, jak bude rozhovor rámcově vypadat. Byli vyzváni, aby při rozhovoru sdělovali jen své názory a své zkušeností. Následně byli ujištěni, že jako výzkumník mám zájem právě jen o jejich osobní názory a zkušenosti. Rozhovory trvaly v rozmezí od 40 do 60 minut. Délka rozhovorů se odvíjela od chuti a potřeby respondentů mluvit. Po rozhovoru následovala neformální konverzace, díky které jsem své respondenty ještě více poznal.

V příloze uvádím část přepisu rozhovoru s respondentem Elen. Celé přepisy vzhledem k jejich délce nebudou připojeny, jako součást bakalářské práce. Ve svém plném znění budou vloženy, jako příloha do archivu závěrečné práce.

Etický aspekt výzkumu

Etický princip výzkumu byl naplněn ve třech rovinách. V rovině anonymity, informovanosti, bezpečí, souhlasu a dobrovolnosti.

Rovina anonymity: Jména a informace vedoucí k narušení soukromí respondentů jsou pozměněna nebo vynechána.

Rovina informovanosti: Respondenti byli seznámeni s výzkumem, jeho formou a tématem.

Rovina bezpečí: Výběrem vhodného místa pro vedení rozhovorů, zachování role vnímajícího posluchače vůči respondentovi po celou dobu výzkumu.

Rovina souhlasu a dobrovolnosti: Účast ve výzkumu založena na bázi dobrovolnosti. Respondenti byli ústně před zahájením výzkumu požádáni o souhlas s poskytnutím rozhovorů a pořizováním audio záznamu pro pozdější použití.

Respondentům byl předán přepis rozhovoru, jeho nahrávka a interpretace rozhovorů po ukončení analýzy dat.

Průběh analýzy

Na šířku orientované listy 4A jsem rozdělil na dvě poloviny. Do levé poloviny jsem vložil přepsaná rozhovory. Pravá polovina listu sloužila k poznámkám. Ke středu jsem umisťoval popisné poznámky a ke kraji později významové poznámky. Vznikající vynořující se témata jsem vpisoval mezi významové poznámky. Pro přehlednosti jsem použil odlišení barvami. Popisné poznámky žlutě, významové poznámky růžově, vynořující se témata zeleně. Dalším krokem byla kontextualizace témat k životní události dospívání. Takto jsem postupoval u každého rozhovoru. Poslední fází byla interpretace získaných výsledků doložena přímými citacemi respondentů.

6. Interpretace dat

Respondent Anna

1) Díky čemu se cítí dospělá?

Díky tomu že ví, že je rozumná nezávislá autonomní osobnost, o které nemá kdo rozhodovat, jak má nakládat se svým životem.

„Protože dokavaď jsem bydlela doma a peníze mi dávali naši. Platili mi školu, platili mi bydlení v Brně a nevydělávala jsem si. Vlastně jediný o čem jsem rozhodovala, bylo trávení mého volnýho času. Tak jsem se jako necítila dospěle.“

„Teď ještě než jsme se rozhodli s přítelem, že se vemem. Tak jsem řešila potřebu odejít z domu, bydlet sama za sebe, ale vnitřně nechci bydlet, jako se svým přítelem na psí knížku. Protože jsem katolík a je to proti mýmu přesvědčení. Takže už jsem začala uvažovat o tom, že si budu muset najít byt. Abych se mohla osamostatnit.“

„A já si najednou uvědomuji, že už nejsem malí dítě, co poslouchá rodiče, ale už jsem fakt dospělej člověk, co myslí sám za sebe. Má to vyřešený, a že by se to dalo vyřešit jinak možná jako lepší, tak už si do toho nenechá kecat.“

2) Co pro ni znamená dospělost?

Pro Annu dospělost znamená, že každý je odpovědný hlavně sám za sebe a má se starat o sebe a necpat se ostatním do života.

„Kdy přestane spoléhat na to, že ho bude někdo jinej zachraňovat. Honit za něj průšvihy. Dávat mu peníze a podobný věci. A on začne uvažovat o tom, že si musí, zajisti svůj život, že musí přemýšlet dopředu.“

„…začínám žít ten život teď. Přestávám si říkat, že až budu dospělá a tak.“

„…cítím se dospělá a spokojená, s tím svým životem, že se mi sny splnily…“

3) Jaké události byly zásadní na její cestě k dospělosti?

Chvíle zadostiučinění kdy i rodiče uznali, že jsi rozumná.

„…vidíš to jinak než rodiče, kteří byli zvyklí že, osmnáct let posloucháš. Pak už s nima debatuješ jako o nějakým tématu a už ji konkrétně moje rodiče začínají přijímat ty moje názory. Začínají o nich přemýšlet…“

4) Jaké zkušenosti byly na cestě k dospělosti zásadní?

Zjištění, umět říkat věcem co sám, nechci, ne. Jinak se mnou ostatní budou orat a já akorát budu dělat, co chtějí oni a ne co chci já.

„Církev říká, co by měl a neměl a tam je pak zajímavý moment, kdy člověk přestane přebírat ty informace ode tý církve. Todle musíš, nemusíš. Ale začne to vnímat vnitřně a začne si říkat todle chci, nebo jenom tupě poslouchám, co mi říkaj.“

Respondent Elen

1) Díky čemu se cítí dospělá?

Elen se cítí dospělou, protože ji rodiče berou jako dospělou a tak se k ní chovají.

„Tak první co mě napadne, tak je, že se tak necítím.“
„A furt mám pocit, že jsem takovej ten, takovej ten vysokoškolák, kterej se baví, užívá si toho života…“
„…bylo takové volnější, bylo to studium a bude začínat období, které bude prostě zodpovědný, v uvozovkách, což je takovej ten dospělej život…“
A je to asi nejenom o tom jednom, co se cítí být dospělá, ale o tom okolí, který ho vnímá dospěle…“ „
…kdyby mě naši nevnímali jako dospělou…“
„ Takže nejenom já že se cítím dospělá, ale že oni jsou schopni akceptovat to, že jsem dospělá.“

2) Co pro jedince znamená* dospělost*?

Pro Elen dospělost znamená žít aktivní nezávislý život. Aktivní ve smyslu vyhledávání využívání zajímavých příležitostí.

„..jako je pro mě důležitý, že jsem teďka pánem toho svýho času, že se nemusím nikomu zodpovídat.“
„…a když nevyhovuje ta situace, tak nebýt tím, kdo bude prostě třicet let brblat nad tím, jak mám jako špatnou výplatu a nemůžu si nic dovolit, ale prostě řeknu si tak a teď s tím něco udělám.“
„To zásadní, vědomí toho, že můžu zvládnout to, že bydlím sama a … dokážu se postarat o všechno, o sebe a všechno co je spojený s tím, co dělám nebo co mě zajímá“
„..ale začne dělat ty rozhodnutí sám za sebe.“

3) Jaké události byly zásadní na cestě k dospělosti?

Události, při kterých Elen překonávala osobní a životní výzvy, za vstřícného a dohledu autority, které jí varovaly, ale poté jí ponechali volnost a přitom jí kryly záda.

„Nějak sama… začlo to asi s tím, že jsem šla studovat do cizího města. Kde teda prvně na té vyšší odborné škole jsme bydleli na internátě, kde prostě byl nějaký režim danej tou strukturou nebo tím internátem, takže tam nebylo moc možnost vybočovat nějak z tý řady.“

„Mě řekli, že se jim to třeba nezdá, že se jim to nelíbí nebo že s tím úplně nesouhlasí, ale neřekli mi nebo nezakázali to. A vždycky prostě udělali všechno proto, abych si to mohla vyzkoušet".

„Ale neřekli, jako hele víš, nám se to jako nelíbí nebo tak, prostě chceš pracovat, tak si to vyzkoušej. Uvidíš, jestli to půjde, jestli to půjde tak tím líp, že jo."

4) Jaké zkušenosti byly na cestě k dospělosti zásadní?

Uvědomění si toho, že je schopným jedincem, který se o sebe zvládne postarat sám.

„…najednou si člověk uvědomí, aha vždyť já vlastně bydlím sama, rodiče mi pomáhaj úplně minimálně jenom s těma základníma věcma, co se týkali školy a všechno navíc nebo všechno spojený třeba s životem v Brně jsem si už hradila sama. Tak najednou prostě aha vlastně co, jsem skoro dospělá."
„…že když se prostě bavíme, tak je to takový jak to dělám já a jak to dělá mamka a né že prostě ty to děláš špatně, takhle to nesmí bejt. Ona prostě akceptuje to, že já už mám jiný zkušenosti a beru to jinak, než to vidí ona."

Respondent Dana

1) Díky čemu se cítí dospělá?

Dana se cítí dospělá díky tomu, že se vyvázala z mezilidských vztahů, obtěžkávající ji závazky a očekáváními, které nepovažovala za svoje. A přesto byla nucena je plnit. Nyní je od nich oproštěna. Je volná a tvoří si jen a pouze své osobní závazky vůči sobě samé.

„Jako vážně, téma dospělost reálně dozrálo k tomu, abych mu věnovala tu svoji pozornost. No, protože myslím, že se to teď jako děje. Že jako upřímně ten pocit jako ze sebe fakt jo upřímně ze sebe mám, že to je jako začátek jako ty malý dospělosti."
„Že je to takový, jako dejte mi všichni pokoj. Teď jsem splnila co se po mně jako chtělo, Mám tu maturitu, mám tu školu, prostě žiju si samostatně."
„Máma vždycky říkala, až dospěješ tak se ti uleví."
„Víš proč skoro? Skoro dospělá proto, že mi táta posílá peníze na nájem. Ale jak říkám, teď jsem s tím ještě OK. Ale cítím, že už brzo nebude. Brzo budu chtít, aby to přestalo."

2) Co pro jedince znamená dospělost?

Pro Danu dospělost znamená, že už ji nikdy nikdo víc nenakáže kdy, co a jak má dělat. V dospělosti ona sama si co chce dělat, kdy a jak.

„A že jako vybírám, co chci a nechci. Že už to není jako, jo teď chodíš do školy a tak prostě plníš tu rovinu a víš a jako jedeš."
„Víš co je to za skvělej pocit, vědět, že máš jako volno. Že teď je čas co je jenom tvůj, že jako opravdu jako tady se teď jako zavřou dveře. Končíš a jdeš a máš jen jako radost. A můžeš si dělat další věci co tě, jako bavjej, nebo který potřebuješ zařídit. To je strašná úleva, strašná úleva. Mně to úplně naplňuje radostí. Žádný jako úkoly, žádný jako povinnosti. Jenom to co chci."
„Při představě tohohle systému, nervů, tlaků a práce. Při představě té práce. Víš, co mě na tom baví. Já se učím jenom přesně to, co potřebuju a to, co chci přesně, co chci. Já si čtu, si čtu knížky, já s čtu na internetu, chodím na různý kurzy. Prostě ty věci, který mě teď zajímaj."

3) Jaké události byly zásadní na cestě k dospělosti?

Situace kdy se rozhodla a nezůstala pasivní. Nebýt pasivní ji dodalo mnoho kuráže. Díky čemuž pochopila, že jsou i jiné možnost než být rukojmím okolností a žít neuspokojivý život.

„Já si pamatuju. Krok do neznáma, když jsem v šestnácti jela na svůj první workcamp do Francie a byla to docela haluz, protože jsem v tý době neuměla ani, francouzky jsem se nikdy neučila. Anglicky jsem uměla strašně špatně, vůbec nevěděla, která jako bije, Musela jsem si na to vydělat. Pak mi i naši, jako táta přispěl. Máma mě nechtěla pustit, táta řek „Pusť ji do světa". Tak se tam handrkovali. Já řekla, stejně jedu. Tak jsem jela a tři tejdny jsem prostě někde byla. Prostě v cizí zemi, bez znalosti toho jazyka, s tím pocitem, že jsem tady to zvládla, že jsem překonala překážky, že jsem si na to vydělala, že jsem si to pořídila a že tady, jako jsem. A dopadlo to hrozně dobře. Vrátila jsem se a měla jsem pocit, jako: ok něco zvládnu. Jako takovej ten vnitřní pocit, něco zvládnu sama za sebe a zvládnu to jako dobře"

„A musela jsem to rozhodnutí udělat sama za sebe. Spočítat si plusy a mínusy. Říct si proč jo proč ne. A co vlastně jako chci. A že to co tady teď dělám, není úplně to, co chci, že chci vlastně víc. Nebo něco jinýho. Bylo to hrozný tím, že jsem věděla, že to chci skončit, že to nechci dodělat, že tomu nechci dávat svůj energii, čas a jako nic."

4)Jaké zkušenosti byly na cestě k dospělosti zásadní?

Zjištění, že je v něčem dobrá, že má v čem si věřit.

„Pak třeba vím, že je hrozně důležitý vědět, co člověk chce."
„Vrátila jsem se a měla jsem pocit, jako: ok něco zvládnu. Jako takovej ten vnitřní pocit, něco zvládnu sama za sebe a zvládnu to jako dobře. A ne, že ne. Že to zvládnu sakra dobře."

7. Hodnocení výzkumu

Cílem mého výzkumu bylo prokoumat individuální zkušenost jedinců s dospělostí a dospíváním a poskytnou jedinečný pohled respondentů na dospívání. Jistě dospívání všech tří respondentů bylo rozdílné, co se u respondentů opakovalo, byla snaha osamostatnit se a vést život nezávisle a samostatně. Je zajímavé sledovat, vůči čemu se vymezovali. Anna chce co nejvíce minimalizovat vnější vliv na svůj život. Elena směřuje k zvládání situací životních situací vlastními silami. Dana ta se vymezuje proti cizím očekáváním směřujících na její osobu. Elena a Anna pro dosažení dospělosti potřebují vnější stimul. Anna potvrzení od svých rodičů a to takovým způsobem, že budou uznávat její názory. Elena zjištěním, že od svých rodičů nepotřebuje, již žádnou pomoc. Dana se v tomto liší. Ta dosahuje dospělosti zvyšováním sebedůvěry. Je zajímavé, že u všech tří respondentů hraje v procesu dospívání roli rodina. U Anny, jako ti co dospělost potvrzují. U Eleny jako ti, kteří ji procesem dospívání aktivně provází. U Dany jako ti vůči, kterým se vymezuje. Důvody proč kdo chtěl dosáhnout dospělosti a co pro něj znamenala, jsou ryze individuální a osobní. Všichni chtěli dosáhnout autonomie své osobnosti. Po zhodnocení rozhovorů se mi koncept dospělosti, jako identit zdá zcela mylný. Dospělost se mi jeví, jako prázdný pojem bez významu. Nemá žádnou hodnotu a přínos pro jedince. Jestli je zaměňována na tvorbu zdravé osobnosti. Zdravou osobnost by, jsme měli mít vytvořenou již mnohem dříve než v 25 letech, to už je pozdě.

Zdroje

Použitá literatura

ARNETT, Jeffrey Jensen. Emerging Adulthood: The winding Road from the Late teens throught the twenties. Oxford university press. 2004. ISBN-13 978-0-19-517314-7

BLATNÝ, Marek a kol. Psychologie osobnosti. Hlavní témata, současné přístupy. Praha: Grada. 2010. ISBN 978-80-247-3434-7

BRONFENBRENNER, Urin. Ecological model sof human development. In Internationel Encyclopedia of Educatio, Vol. 3, 2nd. Ed. Oxford: Elsevier.

ERIKSON, Erik H a Joan M ERIKSON. Životní cyklus rozšířený a dokončený: doplněné vydání o devátém stupni vývoje od Joan M. Eriksonové. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999. Psychologie P. ISBN 80-7106-291-X.

FARKOVÁ, Marie. Dospělost a její variabilita. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2480-5.

GAVORA, Peter. Úvod do pedagogického výzkumu. 2., rozš. české vyd. Překlad Vladimír Jůva, Vendula Hlavatá. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-185-0.

HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9.

KITAYAMA, Shinobu a Dov COHEN (eds.). Handbook of cultural psychology. Pbk. ed. London: Guilford, 2010. ISBN 978-1-60623-611-6.

KOŠČO, Josef. a kol. Poradenská psychológia. Bratislava Slovenské pedagogické nakladatelstvo

LEMME, Barbara Hansen. Development in adulthood. 3rd ed. Boston: Allyn and Bacon, 2002. ISBN 0-205-33174-2.

Marcia, J. E. (2010). Life transitions and stress in the context of psychosocial development. In T. W. Miller (Ed.), Handbook of Stressful Transitions Across the Lifespan (pp. 19-34). doi: 10.1007/978-1-4419-0748-6_2

SHEEHY, Gail. Passages: predictable crises of adult life. New York: Bantam Books, 1977. ISBN 0-553-10306-7.

SHEEHY, Gail. Průvodce dospělostí: šance a úskalí druhé poloviny života. Vyd. 1. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-185-1.

SMITH, Jonathan A, Paul FLOWERS a Michael LARKIN. Interpretative phenomenological analysis: theory, method and research. 1st ed. Thousand Oaks: Sage, 2009. ISBN 978-1-

4129-0834-4.

THOROVÁ, Kateřina. Vývojová Psychologie: Proměny lidské psychiky od početí po smtr. Praha: Portál 2015. ISBN 978-80-2262-0714-6

VÁGNEROVÁ, Marie. Vývojová Psychologie. II., Dospělost a stáří. Praha: Karolinum 2010. ISBN 9788024613185

Výzkumné metody v pedagogické praxi. Vyd. 1. Editor Lenka Gulová, Radim Šíp. Praha: Grada, 2013, 245 s. Pedagogika (Grada). ISBN 9788024743684.

Elektronické zdroje

Erikson's Psychosocial Developmental Stages, Copyright © 2004, James S. Fleming, Ph.D. [on-line], [citováno 2016-03-26]. Dostupné na:http://swppr.org/textbook/ch%209%20erikson.pdf

Demografická příručka – 2014, Český statistický úřad
[on-line], [citováno 2016-03-26]. Dostupné na https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-prirucka-2014

The Psychology Notes HQ. Havighurst's Developmental Tasks Theory

[on-line], [citováno 2016-03-24 dostupné na: www.psychologynoteshq.com/development-tasks/